

ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ В ПИТАННЯХ ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті розкриваються біполярні позиції виховних впливів ЗМІ та релігії в питаннях виховання учнівської молоді зарубіжних країн, зокрема статевого виховання. Зокрема, аналізується вплив преси, телебачення, кіно, спеціально підготовлених комп'ютерних програм, мережі Інтернет. Встановлено, що завдяки ЗМІ широкі верстви населення мають змогу ознайомитися із сучасними проблемами статей, політикою урядів своїх країн щодо сексуальної освіти молоді, заходами світової громадськості щодо розв'язання проблем, пов'язаних із статтю, поширенням ВІЛ/СНІДу та захворювань, що передаються статевим шляхом.

З'ясовано, що молодь країн Балтії в супроводі ЗМІ споглядають виставлені сексуальні образи тіла, без надійних інструкцій про те, як безпечно поводитися з їхньою сексуальністю й тілом, й приречені на ризиковану сексуальну поведінку. У Скандинавії ЗМІ є джерелом підтримки та інформації з питань сексу та іншого; в інших країнах (Велика Британія, Франція, Італія) питання сексу подаються з відтінком сенсації, що здійснює негативний вплив на сексуальну освіту молоді.

З позиції церкви мета статевого виховання передбачає статевий розвиток через ідентифікацію її зі статтю та здатність зрілої індивідуальності до налагодження тільки емоційних зв'язків з іншою особою, відповідною для їхнього спільного блага, враховуючи зачаття дитини. У Польщі, Італії позиція церкви має значний вплив на розроблення шкільних програм із підготовки молоді до дорослого життя й відповідального батьківства, надаючи перевагу католицькій позиції (заборона сексу, контрацепції, концепція сім'ї як найважливішої суспільної одиниці, недопущення розлучень, засудження гомосексуалізму, схвалення традиційних статевих ролей).

Ключові слова: виховання, статеве виховання, учнівська молодь, зарубіжні країни, Європейський Союз, засоби масової інформації, мережа Інтернет, церква, релігія.

Важливу роль у статевому вихованні учнів, поряд із діяльністю громадських організацій, відіграють й засоби масової інформації (ЗМІ). Їхній стосунок до цієї проблеми різниться залежно від конкретної країни. Особливо впливовими є преса, телебачення, кіно, спеціально підготовлені комп'ютерні програми, мережа Інтернет. Завдяки ЗМІ широкі верстви населення мають змогу ознайомитися із сучасними проблемами статей, політикою урядів своїх країн щодо сексуальної освіти молоді, заходами світової громадськості щодо розв'язання проблем, пов'язаних із статтю, поширенням ВІЛ/СНІДу та ЗПСШ.

Шведські науковці переконані, що «сьогодні сексуальність є тим явищем, що постійно присутнє в оточенні дітей через рекламу, телебачення й кіно, Інтернет, з якими школярі перебувають у постійному контакті». Вони постійно перебувають всередині всього цього, що, найімовірніше, є нереалістичним, формуючи нездорові ідеали та здійснюючи соціальний тиск, а повинно, навпаки, розвивати їх як особистостей із сформованою сексуальністю, з якою вони почуватимуться в безпеці та комфортно.

Тому молоді люди, розвиваючи власну сексуальність, потребують насамперед підтримки й керівництва з боку дорослих під час формування вміння критичного мислення у сприйманні того, що вони бачать і чують. Тому особливо важливо, щоб молодь у безпосередній близькості з великою кількістю різноманітних зображень у ЗМІ, маючи знання про секс і кохання, про своє тіло і почуття, за підтримки дорослих змогли ухвалювати рішення, які кращі для них самих.

Мета статті – аналіз біполярних позицій виховних впливів ЗМІ та релігії в питаннях виховання учнівської молоді зарубіжних країн, зокрема питаннях статевого виховання.

Фахівці Литви стурбовані тим, що щодня молодь у супроводі ЗМІ, реклами, телебачення, Інтернету споглядають виставлені сексуальні образи тіла, водночас діти та підлітки залишаються без надійних інструкцій про те, як безпечно поводитися з їхньою сексуальністю і тілом, як зрозуміти сексуальність і гендерні відносини, як правильно сприймати побачену чи почуту ними інформацію, як реагувати на онлайн-самоосвіту, яку вони здобувають через ненадійні джерела інформації, яка має дезінформаційний характер і є заплутаною. Литовські діти і підлітки, переконані науковці, будучи загнаними в глухий кут, приречені на ризиковану сексуальну поведінку [3, с. 390–392].

Позиція, яку займають ЗМІ, досить сильно варіюється в різних країнах Євросоюзу. У низці країн, переважно в Скандинавії, ЗМІ є джерелом підтримки та інформації з питань сексу. Наприклад, у Данії національні радіо- і телекомпанії надають безплатний ефірний час для програм сексуальної просвіти. В інших країнах, таких як Велика Британія, Франція, Італія, питання сексу подаються з відтінком сенсації, що здійснює негативний вплив на сексуальну освіту молоді. Більш активна позиція потрібна тим, хто бере участь у політиці й підтримує сексуальну освіту через ЗМІ як необхідну, позитивно впливаючи на рівень статевої вихованості, благополуччя і здоров'я молодих людей.

За даними дослідження «Діти ЄС онлайн» (Данія), з'ясовано, що 85 % опитаних дітей користуються Інтернетом вдома і близько половини з них (48 %) мають доступ до Інтернету у своїй кімнаті без нагляду з боку батьків.

Також факультетом соціальних наук Латвійського університету проведено дослідження «Діти в Інтернеті. Безпека і ризики 9–16», які підтверджують, що кожна третя дитина у віці 9–16 років бачила відверті матеріали сексуального характеру в ЗМІ, до того ж 35 % із них визнають, що під час цього почувалися збудженими та збентеженими. Однак тільки 18 % дітей у таких випадках звертаються до батьків і вчителів [3, с. 397].

Британські фахівці, вивчаючи питання впливу ЗМІ на становлення особистості дитини, висували побоювання щодо того, що сексуальна інформація, що передається через ці режими освіти, особливо Інтернет, має вільний доступ до порнографії, що є досить небезпечним. Однак, незважаючи на це, було доведено, що ЗМІ можуть бути досить ефективними в межах програм багатофакторної і всеосяжної сексуальної освіти.

Вважаючи телебачення та Інтернет найбільш впливовими джерелами інформації для дітей та підлітків, опитані батьки Іспанії категорично заявляють про їхній негативний вплив, нарікаючи на вседоступність і безконтрольність інформації, яка подається. Вони майже позбавлені змоги контролювати потоки інформації, що надходять із цих джерел. Радіо, на думку батьків, не є занадто популярним джерелом серед дітей, хоча все ж вказують на певний негативний вплив, а саме на зміст деяких пісень [3, с. 398].

Мотивацію шукати відповіді на хвилюючі запитання в ЗМІ було показано серед іншого в цій заяві: «Необхідну інформацію про сексуальність я отримую з фільмів, журналів, тому що там усе точно і детально описано, що дає мені змогу легко здобути ці знання. Це простий і доступний шлях її отримання». Характерним явищем є той факт, що учні неохоче шукають інформацію про емоції та сексуальність у книгах. Це, ймовірно, пов'язано із загальним зниженням ролі книги як джерела інформації в культурі сучасних підлітків.

Судовий експерт із психології доктор С. Шух (*S. Schuch*) визнає, що «діти мають доступ до різних типів (наприклад, аудіо, відео) сексуально відвертих матеріалів, з якими стикається більшість дітей в Інтернеті. Проте ті мають різний зміст – як безпечний, так і шкідливий – і не завжди відповідають віку дитини». Це впливає насамперед на дитяче самосприйняття, її емоційний стан, взаємозв'язок між ставленням і поведінкою. Отже, «як альтернативу потрібно запропонувати дітям відповідні до віку матеріали сексуального характеру, що сприятиме їх здоровому розумінню сексуальності на засадах взаєморозуміння, дружби, любові, поваги і довіри» [3, с. 399].

Незважаючи на щораз більшу хвилю деморалізації й антисімейних зразків, що масово передаються ЗМІ, молодіжна преса (за винятком католицьких журналів), радіостанції, комерційне і громадське телебачення переважно пропагують антицінності: розкутість, фальшиві зразки сім'ї, поширюють неправдиву інформацію про ефективність контрацептивів у захисті від СНІДу, відсутність їхніх побічних наслідків тощо.

Це, зі свого боку, породжує необхідність контролю за інформаційною продукцією, розв'язання проблем впливу відеопродукції сексуального змісту на дітей; систематичне здійснювання моніторингу й оцінювання змісту телепередач на всіх каналах; вживання заходів до телеканалів, які порушують чинне законодавство щодо захисту моральних цінностей і охорони дитинства. Такий досвід мають більшість країн Євросоюзу, у яких на законодавчому рівні заборонено показ продукції еротично-сексуального чи агресивно-насильницького спрямування на телебаченні з 6 години ранку до 20, 21 чи 22 години вечора (залежно від країни).

Критично оцінюючи більшість західних масмедіа, можна все ж таки вибрати ті молодіжні журнали, що можуть бути рекомендовані педагогам і вихователям під час статевого виховання учнівської молоді. Наприклад, Польща пропонує місячники «Дорога» («*Droga*»), «Підростання» («*Wzrastanie*»), двомісячники «Милуйтесь» («*Milujcieszę*»), «Виховання щодня» («*Wychowanie na codzień*»), «Блакитна лінія» («*Niebieska linia*»), Данія – «Нас двоє» («*To a fos*»), «Сімейні цінності» («*Family værdier*»), Франція – «Я дорослішаю» («*Jegrandis*»), Естонія – «Іду в доросле життя» («*Läinudtäiskasvanueas*»), «Підліток» («*Teen*») та інші.

Наприклад, радіопередачі WDR Lilipuz (*Lilipuz – Herzfunk*) розраховані на дітей молодшого шкільного віку, де розглядаються теми тіла, любові, сексуальності та іншого. Крім того, інтернет-сайти мають архіви радіопередач з оригінальними дитячими запитаннями, а також із рубриками і для батьків, як-от: «Скарбниця відповідей»: Як мені сказати моїй дитині?» [3, с. 400–401].

Досить успішним у Німеччині є медіапроект «Вупперталь» (*Medienprojekt-Wuppertal*), який реалізується з 1992 року, як успішний проєкт для активної молоді, що представлений відеороботами під девізом «Найкраще відео для максимально широкої аудиторії».

Навчальний відеопроєкт про сексуальність запущений для дівчат і хлопців й представлений у проєктних групах серією фільмів про кохання і сексуальність. Сюжети фільмів найрізноманітніші: перший поцілунок, невинність, згода на секс, контрацепція, любовна туга, сексуальна орієнтація, співвідношення між сексом і любов'ю, сексуальний тиск серед молодих людей, сексуальність і ЗМІ, вірність, ревності і довіра.

Досить популярними серед молоді є теми порушення сексуальних кордонів, зокрема всі порушення недоторканності приватного життя і сексуального самовизначення (сексуальна експлуатація, примушення, залякування, жорстоке поводження та інші види сексуального насилля). Загалом серія фільмів використовується як для навчання, так і для профілактичної роботи серед молоді.

Крім того, медіапроект «Вупперталь», крім перегляду фільмів, пропонує інтерв'ю з жертвами та їхніми родичами, а також з експертами з консультаційних центрів із метою захисту приватного життя осіб.

Преса й телебачення здатні виконувати важливі функції, залучаючи населення до популяризації знань із питань статей, видаючи спеціальні журнали і газети, транслюючи теле- й радіопередачі. Наприклад, у Польщі вчителі досить вдало використовують у навчально-виховних цілях телепрограму «Крокуючи

в доросле життя», у Чехії значною популярністю користується програма «Я+Ти», у Латвії – «Говоримо про це». Подібні навчально-просвітницькі теле- і радіопрограми існують у багатьох країнах Євросоюзу. Теле- й радіотрансляції з питань статей, однак для дорослого населення, виходять в ефір і в Україні.

У Нідерландах активну участь у статевому вихованні широких верств населення, особливо молоді шкільного віку, бере добре відома не тільки в країні, але й за її межами голландська телерадіокорпорація «Veronica», що організовує різноманітні пізнавально-виховні передачі для дітей, молоді й дорослої частини населення з урахуванням їхніх вікових особливостей, життєвого досвіду, національної та етнічної належності. До програм теле- й радіопередач входять ефірні програми за ознакою статі та пов'язані з цим проблеми. Крім того, теми обговорюються й на «Радіо Романтика» («*Radio Romantica*»), діапазон яких іде від безтурботного до серйозного, зокрема зачіпаючи сексуальні фантазії, падіння в любові, згвалтування, інцесту, сексуального насильства, методів безпечного сексу, небажаної вагітності, гомосексуалізму, бісексуальності, педофільї, зосереджується увага на актуальних проблемах статей як на національному, так і на глобальному рівнях [3, с. 404].

Латвійські батьки погоджуються з тим, що через відсутність знань вони соромляться розмовляти зі своїми дітьми на теми сексуального характеру, відповідати на складні запитання, «перекладаючи відповідальність на школу та ЗМІ, які «зможуть дати» дітям необхідні знання, водночас розуміючи, що їхні діти й далі шукатимуть відповіді на запитання, що їх хвилюють, ймовірно, що саме Інтернет за своїм змістом є шкідливим», – переконана директорка інтернет-центру, пропонуючи ввести безпечний режим пошуку пошукових систем в Інтернеті, однак водночас батьки самі повинні бути готові говорити зі своїми дітьми про сексуальність і відповідати на будь-які пов'язані з цим запитання.

Різнороманітність інформації і прикладів, поданих у ЗМІ, та відсутність вміння молоддю робити правильний вибір викликають труднощі в самореалізації молодої людини в сучасному світі. Завдання дорослих – допомогти в цьому дітям і молоді. Потреба впровадження такого навчання виникає також через величезне прискорення змін, що відбуваються в країнах Євросоюзу, і являють собою реальну небезпеку.

У такій ситуації у статевому вихованні не можна нехтувати роллю церкви. Як стверджує польський науковець Д. Кічі, «церква досить чітко сформулювала свої етичні норми в сфері еротики людей, визнаючи як єдино моральну норму статеве життя між подружжям, а позашлюбні стосунки, що не призначені розмноженню, вважаються грішними».

Однак у межах Євросоюзу позиція католицької церкви, погляд медиків та вчителів на питання сексуальності, контрацепції та репродукції людини розходиться.

Через те, що впродовж століть основою суспільних поглядів та ідей щодо статевого виховання були переважно течії християнства, шлюб і статеве життя розглядали з позиції християнської моралі, а про сексуальність до ХХ століття говорили лише як про невіддільну частину співіснування чоловіка й жінки тільки в шлюбі. Офіційною позицією церкви протягом тривалого часу було переконання в тому, що «...гріховним є усе, що виходить за межі шлюбу. І навіть статевий акт у шлюбі мав бути спрямованим не на задоволення, а на народження дітей». Лише віднедавна сексуальність розглядається як складник людської любові, а не тільки як біологічний процес.

Християнське негативне ставлення до задоволення, зокрема й сексуального, посилювалося насамперед твердженням про розділення тіла й душі, коли в час Реформації католицька й протестантська церкви дедалі більше впливали на укладання шлюбів і сімейні стосунки, родинні функції поступово замінювалися суспільними інституціями. Наприклад, у Німеччині, щоб отримати дозвіл на одруження, потрібна була згода не батька, а пастора.

Оптимальним виходом із «пастки статевого виховання», як вважають представники церкви, можуть бути релігійні чи громадські організації: недільні школи при храмах чи монастирях, католицькі ліцеї, молодіжні релігійні рухи, де про статеві стосунки розповідають на засадах високої моральності через дотримання цноти до шлюбу, збереження вірності шлюбному партнерові, любов і повагу до нього.

У низці країн Євросоюзу передбачено й інші форми з розв'язання проблеми підліткової сексуальності й підготовки до подружнього життя, які проводяться під егідою релігійних організацій. Зокрема, у польських школах, що діють під опікою релігійних конфесій, дошлюбне статеве життя і сьогодні трактується як гріх.

Проте в такій освіті є один чинник, як переконані фахівці, який насторожує: релігійні організації переважно засуджують сучасні методи контрацепції, розповідаючи дітям про них як про «втілення зла». Здебільшого вчителі з релігійних організацій пропагують лише природні методи планування сім'ї, такі як «врахування безпечних днів», що широко відомі своєю ненадійністю. Результат такого навчання може виявитися непередбачуваним. Очевидно, більшість батьків хотіли б, щоб їхня майже доросла дитина володіла більш повною й об'єктивною інформацією про сучасні засоби планування сім'ї. У будь-якому разі рішення про те, вдатися до релігійного статевого виховання чи ні, повинні ухвалювати не лише батьки, а й сам підліток [3, с. 401–403].

З позиції церкви мета статевого виховання передбачає:

- статевий розвиток через ідентифікацію її зі статтю;
- здатність зрілої індивідуальності до налагодження тільки емоційних зв'язків з іншою особою, відповідною для їх спільного блага, враховуючи зачаття дитини.

Польща – одна з небагатьох країн Євросоюзу, де позиція церкви має значний вплив на розроблення шкільних програм із підготовки молоді до дорослого життя й відповідального батьківства, надаючи перевагу католицькій позиції. Зупинимось на деяких програмних положеннях. Нами з'ясовано, що навчальний предмет «Підготовка до життя в сім'ї» укладений відповідно до духу Костелу, однак завжди, коли доходить до конфлікту між католицькою і світською сексуальною етикою, МЕНІС стає на бік релігійного світогляду. Там, де державна школа повинна інформувати учнів про можливість вибору і знайомити їх із актуальним станом знань, держава використовує католицькі рішення як об'єктивні й обов'язкові.

Найважливішими елементами католицької сексуальної етики є заборона сексу, а також концепція сім'ї, яку розуміють як найважливішу суспільну одиницю, віддаючи перевагу забороні контрацепції, недопущенню розлучень, засудженню гомосексуалізму, схваленню традиційних статевих ролей, а також запламування еротизму й порнографії.

Спираючись на позиції церкви, секс є зазвичай чимось небезпечним, але й привабливим, може бути однак безпечним і корисним, коли йдеться про нього паралельно з подружжям, а кінцевим результатом статевого життя виявляється завжди батьківство. Варто зазначити, що церква не допускає розгляду питань про розлучення. Сім'я подається як нерозривна й необхідна структурна одиниця суспільства, незважаючи на те, що розлучення мають місце в щоденному житті підлітків та їхніх батьків.

Досить важливою у низці країн Євросоюзу є позиція церкви щодо процесу ідентифікації з власною статтю (Італія, Польща та інші), де замовчуються питання сексуальних меншин, не зосереджується увага на понятті про сексуальну орієнтацію; не згадується про стереотипи статі. Гомосексуалізм трактується церквою як щось «ненормальне» й те, що вимагає «допомоги». Досить поширеною формою статевого виховання є відвідування школи священником, який веде з дітьми бесіди про моральні аспекти взаємин чоловіка і жінки, поняття «сімейного щастя», «відповідального батьківства», виховання дітей.

Однак є країни, у яких церква не насаджує свою думку щодо питань статей і статевого виховання молоді. Зокрема, організації, що представляють громадянське християнське суспільство Румунії, інформують у ЗМІ, що вони не проти існування в навчальних закладах предмета «Виховання для здоров'я», однак не переконані в її обов'язковості, схилившись до думки, що батьки повинні самостійно розв'язувати питання щодо відвідування таких занять їхніми дітьми для уникнення передчасної сексуалізації, інформуючи батьків про їхній зміст.

Більшість християнських організацій впроваджують у навчальних закладах програми з інтимного життя, що засновані на християнських моральних принципах, які трактують теми сексуальності в контексті погляду на особистість людини як на єдність душі і тіла, вважаючи, що шлюб є оптимальною формою для вияву сексуальної любові. Велика кількість батьків-християн Румунії виступають партнерами в дискусіях і публічних обговореннях цієї теми [3, с. 405].

Висновки. Отже, міжнародна співпраця в галузі сексуальної освіти забезпечує можливість активно розвивати партнерські й ділові стосунки для визначення спільних позицій щодо розвитку та поширення цього напрямку педагогічної теорії і практики як на національному, так і на макрорегіональному та глобальному рівнях. Провідну роль в інтеграції зусиль міжнародної педагогічної громадськості щодо конструктивного розв'язання проблем статевого виховання відіграють країни Євросоюзу. Факти засвідчують, що саме на терені цих держав закладено підвалини для створення спільного простору сексуальної освіти та її розвитку, виникнення загальних тенденцій у ній.

Використана література:

1. Бялик О. В. Статеве виховання школярів: європейський контекст : монографія. Умань, 2016. 369 с.
2. Бялик О. В. Статеве виховання школярів: вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Умань, 2017. 228 с.
3. Бялик О. В. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах Євросоюзу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2016. 547 с.

References:

1. Bialyk O. (2016). Stateve vihovannia shkoliariv: evropeiskii kontekst [Sex education of schoolchildren: the European context] monografia. Uman. 369 s. [in Ukrainian].
2. Bialyk O. (2017) Stateve vihovannia shkoliariv: vitchizniani i zarubiznii dosvid [Sex education of schoolchildren: domestic and foreign experience] posibnik. Uman. 228 s. [in Ukrainian].
3. Bialyk O. (2016). Suchasni tendentsii statevogo vihovannia uchnivskoi molodi v krainax evrosyozu [Current trends in sexual education of student youth in the European Union] (Doctor's thesis). Uman. 547 s. [in Ukrainian].

Bialyk O. V. Institutionalization in the issues in education of the growing person in foreign countries

The article reveals the bipolar positions of the educational influences of the media and religion on the issues of sexual education of students of foreign countries. In particular, the impact of the press, television, cinema, specially prepared computer programs, the Internet is analyzed. It has been established that, through the media, the general public is able to get acquainted with the contemporary issues of the sexes, the policies of the governments of their countries on the sexual education of young people, the world community's response to gender issues, the spread of HIV/AIDS and sexually transmitted diseases.

It has been found that Baltic youth, accompanied by the media, view exposed sexual images of the body without reliable instructions on how to safely treat their sexuality and body and are doomed to risky sexual behavior. In Scandinavia, the media

is a source of support and information on sex issues; in other countries (UK, France, Italy) sex issues are tinged with a sensation that has a negative impact on the sexual education of young people.

From the church's point of view, the purpose of sexual education involves sexual development through identification with gender and the ability of a mature individual to establish exclusively emotional relationships with another person appropriate for their common good, taking into account the conception of the child. In Poland, Italy the position of the church has a significant influence on the development of school programs for preparing young people for adulthood and responsible parenthood, favoring the Catholic position (prohibition of sex, contraception, conception of the family as the most important social unit, prevention of divorce, condemnation of homosexuality, approval traditional gender roles).

Key words: education, sexual education, student youth, foreign countries, European Union, mass media, Internet, church, religion.

УДК 374

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.10>

Ворона Л. І.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

У статті автор акцентує увагу на значенні функціонування закладів Малої академії наук – як у системі позашкільної освіти, так і в загальнонаціональній системі освіти країни – як унікального середовища для розвитку та всебічної підтримки обдарованої учнівської молоді. У суспільстві Мала академія наук України утвердилась як осередок формування інтелектуального потенціалу нації, невіддільний складник позашкільної освіти, цілісна й багаторівнева освітня система, спрямована на розвиток творчих здібностей інтелектуально обдарованих дітей та учнівської молоді засобами пошуково-дослідницької діяльності. Автор аналізує основні принципи організації освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти системи Малої академії наук та визначає, що ефективність роботи закладу залежить від впровадження наукових профілів та організації форм і методів їх діяльності. У статті звертається увага на важливості запровадження нових технологій в організації освітнього процесу закладів позашкільної освіти та розкриваються особливості організації системи освітнього процесу в позашкільних навчальних закладах Малої академії наук як освітньої системи, у якій старшокласники проходять першу школу становлення як майбутні науковці та дослідники.

Сьогодні в освітньому просторі стає актуальною проблема розширення умов для повноцінного вияву та розвитку талантів дитини, організації процесу навчання та виховання. Освітній процес у закладах позашкільної освіти має загальне розвиваюче спрямування і спрямований на активне залучення дітей та учнівської молоді до пошукової, дослідницької та експериментальної діяльності. Впровадження новітніх технологій в освітній процес – це запорака успішної практичної діяльності гуртків, творчих об'єднань, створення та розвиток мережі учнівських наукових товариств, шкіл юних дослідників, інших творчих об'єднань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти, співпраця з вищими навчальними закладами й науковими установами.

Ключові слова: Мала академія наук, науково-дослідницька робота, наукові профілі, гуртки.

Важливим стратегічним завданням Української держави на сучасному етапі її розвитку є підготовка нового покоління наукової еліти, яка б в перспективі утворила основу нової української інтелігенції. Світовий педагогічний досвід свідчить про те, що виростити нову генерацію високоосвіченої молоді неможливо без якісного оновлення наявних освітніх систем, їх спрямування на виконання соціальних завдань щодо формування творчої особистості. Тому нині в освітньому просторі стає нагальною проблемою розширення умов для повноцінного вияву та розвитку обдарувань дитини; активізації процесу навчання та виховання, надання процесу навчання дослідницького спрямування. Доцільним є створення таких умов, за яких уся діяльність школяра проходитиме в такому соціально-педагогічному середовищі, яке спонукає його до творчого розвитку особистості, сприяє формуванню дієвого навчально-виховного громадянського середовища. Саме таким у суспільстві справедливо визнано освітню систему «Мала академія наук України» [5].

Мета статті – проаналізувати особливості організації освітнього процесу в структурі МАН України.

Освітній процес у МАН України має загальне розвиваюче спрямування. Основним завданням роботи творчих об'єднань є надання учням необхідного обсягу знань з базових дисциплін, формування відповідної науково-методологічної бази для проведення колективної та індивідуальної пошуково-дослідницької роботи за тематикою територіальних відділень, всеукраїнських конкурсів дослідницького спрямування, міжнародних та всеукраїнських наукових і освітніх проєктів. Організаційно-технологічна варіативність діяльності територіальних відділень та закладів МАН України визначає певну варіативність в організації освітнього процесу. Проте загально визначеними принципами організації навчально-виховної роботи в МАН України є:

- багатопрофільність (виявляється у функціонуванні наукових секцій);
- актуальність змісту навчання, його науковість, логічність, доступність для визначених вікових категорій слухачів;